

U KULTNOM HOTELU PALACE ORSON WELLES PIO JE KAVU S KRLEŽOM, TU JE SPAVALA I SOPHIA LOREN, A KAD JE SAGRAĐEN PRIJE 111 GODINA U NJEMU JE ŽIVJELA SAMO JEDNA OBITELJ

TAJNI ŽIVOT ZAGREBAČK

ZGRADU JE SAGRADIO KARL SCHLESINGER, IMUĆNI TRGOVAC DRVOM, KAKO BI U NJOJ ŽIVIO SA SUPRUGOM I SEDMERO DJECE. USELILI SU SE GODINU DANA OD POČETKA GRADNJE

Piše: PETRA BALIJA

Angažirao je jedan od vodećih arhitektonskih biroa u Zagrebu na prijelomu 19. i 20. stoljeća. S jednim ciljem – sagraditi za sebe i svoju brojnu obitelj kuću koja će biti dostojan odgovor imućnim i uglednim pripadnicima društva koji su podizali kuće na tadašnjem Akademičkom trgu. Danas su to Zrinjevac i Strossmayerov trg, koji su tada dobivali svoje prve obrise, a uz Dragutina Schlesingera, poznatijega kao Karl, koji je glavni akter naše priče, a čija je kuća šesnaest godina poslije pretvorena u hotel Palace, privatne kuće gradili su tadašnji gradonačelnik Milan Amruš, industrijalci Šandor Grünwald i Guido Prister, zubar Eugen Rado, vladin inženjer Mirko pl. Halper i gradski Milan Lenuci, čija kuća stoji odmah uz Schlesingerovu. Prvi susjed Lenuci, autor ideje "potkove", zelenog pojasa Donjeg grada koji nosi njegovo ime, a na čijoj se trasi nalaze sve ove kuće,

NAJSTARIJEG OG HOTELA

NJIH DEVETERO DIJELILO JE PROSTOR U KOJEM SU DANAS SMJEŠTENE 122 HOTELSKE SOBE, PA SE MNOGI PITAJU - JESU LI DOISTA SAMO ZA SEBE SAGRADILI TOLIKU PALAČU

Evidencijski broj / Article ID: 17965350
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section:

nastavak s prethodne stranice >>

Schlesingeru je od samih početaka gradnje stvarao probleme. I prije nego što je položen kamen temeljac, Milan Lenuci podnio je primjedbu na građevinsku dozvolu. Vidljivo je to u dokumentima koje je Večernjem listu ustupila Snješka Knežević, ugledna povjesničarka umjetnosti, koja je objavila nekoliko knjiga posvećenih urbanističko-arhitektonskim i kulturno-povijesnim temama Zagreba. Desetak dana prije polaganja kamena temeljca za Schlesingerovu palaču žalio se zbog rizalita kojim će se, kako je naveo, vrijednosti njegove kuće nanijeti znatna šteta.

Spor sa susjedom

"Kada sam ja kuću gradio, doprineo sam znatnu žrtvu za izvedenje facade u namjeri, da ju prikazem dostojnom onog odličnog prediela grada, na kojem stoji i kojim se predielom svaki Zagrebčanin ponosi", pisao je Lenuci. Što je točno Lenuciju smetalo po pitanju fasade palače u kojoj danas stoji Palace, nije poznato, no očito je da mu je današnji izgled odgovarao, s obzirom na to da je između arhitekata Lea Höhnigsberga i Julija Deutscha, prema čijem se projektu gradila palača, i Milana Lenucija nekoliko mjeseci poslije postignuta nagodba. S Lenucijem će se složiti i zagrebački povjesničari umjetnosti koji će reći da Schlesingerova kuća danas tvori gotovo jedinstven elegantan ambijent sa zdanjima koje je okružuju. Uspjeti u tome nije bilo jednostavno, s obzirom na to da su kuće na Akademičkom trgu gradili različiti arhitekti u različitim stilovima, od neorenesanse do secesije. Schlesingerova, pak, kuća slovi kao jedan od rijetkih primjera neorokoka sa secesijskim elementima, a obitelj je u nju uselila za nešto manje od godinu dana od početka gradnje. Za buduće generacije odlučili su ostaviti trag još dok su se gradili temelji. Na jedno su mjesto odlučili zazidati stakleno-bakrenu kapsulu veličine 40 centimetara, u kojoj su pohranili rukom pisanu "izpravu" u kojoj su opisali presjek toga vremena, dnevne novine Obzor i Agrar Zeitung te osam novčića iz tog doba. Svojevrсна "vremenska" kapsula pronađena je nedavno, za posljednje renovacije, u hotelu Palace, a kad su pronašle odnijeli u Hrvatski restauratorski zavod, tamošnji stručnjaci iznenadili su se koliko je sve dobro očuvano.

Razlog je tomu, kaže ravnateljica Zavoda Tajana Pleše, što je kapsula bila jako dobro plombirana, i to olovom.

– Ovo je drugi takav pronalazak u povijesti Zagreba. Prva kapsula pronađena je 2015. godine u jednom od tornjeva katedrale, a poruku je ostavio sam Herman Bollé, koji je radio na njezinoj obnovi nakon velikog potresa. No poruka koju je ostavila obitelj Schlesinger puno je bolje sačuvana. Sa željom da ostave vrijedne podatke o važnim događajima, tijekom stoljeća su se na skrovitim mjestima ostavljale slične vremenske kapsule, no rijetke su te koje su kasnije otkrivene – kaže dr. sc. Tajana Pleše.

U dokumentu koji su za sobom ostavili napisali su i koliko u pla-

Sophia Loren
 Academy awarded actor
 1959

Robert James "Bobby" Fischer
 Chess grandmaster
 8.3.1913

Milka Podrug-Kokotović

Dražen Petrović
 Member of National Basketball Hall of Fame
 1964

Slavni koji su tamo noćili
 U hotelu su boravile glumice Sophia Loren i Milka Podrug-Kokotović, šahist Bobby Fischer, košarkaš Dražen Petrović, a redatelj Orson Welles ovamo je dolazio na druženje sa zagrebačkim intelektualcima

PRVI VEĆINSKI VLASNIK HOTELA PALACE BIO JE ŠANDOR ALEKSANDER, INDUSTRIJALAC I POLITIČAR, KOJI JE BIO SAVJETNIK CARA FRANJE JOSIPA I.

Poruka iz prošlosti Pri prošlogodišnjoj renovaciji u dvorani hotela pronašli su "vremensku" kapsulu koju je za sobom ostavila obitelj Schlesinger, koja sadrži "izpravu", Obzor, Agrar Zeitung i novčiće SANJIN STRUKIĆ/PIXSELL

tili materijal za gradnju. Najviše je koštalo tisuću svetoklarskih opeka, 16,6 forinti, dok je jednak broj zagrebačkih opeka stajao 13,6 forinti. Upotrijebili su još kubik kamena lomljenjaka, jednako toliko pijeska iz Save i vapna, 100 kilograma romanskog i portlandskog cementa. Napisali su i cijene živežnih namirnica i dnevnicu tesara, zidara i težaka, pa je direktor hotela Palace Tomislav Kuliš usporedio kako se za jedan dan rada moglo kupiti tri litre bijelog ili crnog vina... Krasopisom pisana isprava otkriva i kako Dragutin Schlesinger obavlja posao "obrtnika sa drvi u veliko". Kuća je građena za njega i njegovu suprugu Ceciliju te njegovo sedmero djece – kćerke Jeny, Berthu i Olgu te sinove Huga, Ilesa, Jacquesa i Roberta. U vrijeme gradnje on je imao 46, a supruga 44 godine, najstarije dijete 23, a najmlađe osam godina. Njih devetero dijelilo je prostor u kojem su danas smještene 122 hotelske sobe, pa se oni koji su otkrili tajnu mnogobrojne obitelji pitaju – je li bila potrebna tolika palača za jednu obitelj i koliko je Karl Schlesinger morao raditi da ju sagradi? Pitanje je to koje će ostati skriveno u povijesti Zagreba. Jer detaljniji odgovor od onog "bio je trgovac drvnom građom" gotovo da i nismo dobili.

– Dragutin/Karl Schlesinger

spominje se u popisu donatora gradnje zgrade Židovske općine u Palmotićevoj 16 iz 1898. Isprava je pisana rukom, prigodom posvećenja zgrade – uspjela je još jedan detalj "iskopati" dr. sc. Snješka Knežević. Biti dio židovske zajednice u to vrijeme nije bila mala stvar. Jer njezini su pripadnici bili cijenjeni članovi zagrebačkog društva. Posebno ugledna bila je druga i treća generacija doseljenika, u koju spada Schlesinger. Njihov utjecaj raste od početka 19. stoljeća, kada u Zagrebu živi tek devet židovskih obitelji koje već 1806. osnivaju Židovsku općinu. Oko 1910. godine Židovi čine jedan posto stanovništva Zagreba, no čak 25 posto zagrebačkih liječnika su Židovi, 17 posto odvjetnika i veliki broj građevinara i arhitekata. Kako to da je onda kuća iznimno imućnog Schlesingera na kraju postala Palace, koji ove godine slavi svoj 111. rođendan, nije poznato. Zna se samo da je prema projektu Vjekoslava Bastla pregrađena 1907. godine za potrebe hotela. Bastl, najpoznatiji kao autor tržnice Dolac, bio je učenik Höhnigsberga i Deutscha, graditelja kuće, a pregradnja Schlesingerove palače bila je jedna od njegovih prvih samostalnih radova. Tada je napravljen lobi, recepcija i kavana koja i danas postoji te je, kažu u hotelu, posljednja u Zagrebu od mnogobrojnih koje su tada radile. Što je onda Schlesingera natjeralo da ode iz kuće i kamo je otišao? Čuli smo samo nagađanja.

– Moguće da su mu se djeca "razbježala", pa nije želio ostariti sam sa ženom u ogromnom zdanju – kaže Tomislav Kuliš. Vjerojatno je kuću prodao – smatra Snješka Knežević, s obzirom na to da je potreba za hotelima u Zagrebu na prijelazu stoljeća bila sve veća, a kuća je na savršenoj lokaciji.

– Hotelijski razvoj grada počeo je još sredinom 19. stoljeća. Tada je počelo otvaranje sve većeg broja tzv. svratišta – kaže Tajana Pleše. Prvo svratište 1840. godine otvoreno je u Ilici. "Prukner" je svoje goste privlačio originalnom bečkom kuhinjom i "čistim sobama". Veliki je to bio plus u doba dok su svratišta bila poznata po lošoj higijeni.

I kad je pun, iznimno je tih

No unatoč tome, već u drugoj polovici 19. stoljeća u gradu radi osam svratišta. Uz "Prukner", zagrebački turisti spavaju u "Zagrebu", "Lovačkom rogu", "Liebaldu", "Imperialu", "Grandu", "Bijelom janjetu" i "K caru austrijskom". Iako su poznati po gastronomskoj ponudi koja ne zaostaje za onom u Beču ili Pešti, pa su na njihovu meniju česti govedji jezici s hrenom, juha s jetrenim okruglicama, varivo od krastavaca, mahune s kuhanim jajima i vrhnjem, teleća pečenka nadjevena tvrdo kuhanim jajima, svinjska pečenka s gorušicom, toplo suho svinjsko meso, kolač od lješnjaka, pokladnice (krafne), jabuke u šlafroku s medom... neki od njih više su puta kažnjavani zbog prljavštine u kuhinjama. Stroge inspekcije i pravilnici na kojima su kasnije inzistirale vlasti ipak su s vremenom uspjele dovesti stvari u red, posebice do 1907. godine, kada vrata otvara Palace, prvi profesionalni hotel u Zagrebu. U početku njegova

Evidencijski broj / Article ID: 17965350
 Vrsta novine / Frequency: Dnevna
 Zemlja porijekla / Country of origin: Hrvatska
 Rubrika / Section:

rada većinski vlasnik dionica bio je Šandor Aleksander pl. Sešvetski, industrijalac i političar, poznat kao veliki filantrop. Zbog toga što je osnovao niz društava za prehranu siromašnih Aleksandera su prozvali "Der Berühmte" (Plemeniti). Rođen je u uglednoj židovskoj obitelji, jednako kao i graditelj zgrade Schlesinger. Šandorov otac Jonas bio je trgovac koji je preselio u Zagreb iz Gradišća u Austriji, no s vremenom je postao član ravnateljstva Hrvatske trgovačke i obrtničke komore i potpredsjednik Zagrebačke štedionice (danas Zagrebačke banke). I Aleksander stariji i mladi tijekom života bili su gradski zastupnici, što dodatno govori o želji za radom za javno dobro. Djelujući u Društvu za promet stranaca, Šandor je poticao i razvitak hrvatskog turizma, a većinsko vlasništvo nad Palaceom očito se savršeno uklapalo u cijelu priču. Uza sve to, bio je i osobni savjetnik cara Franje Josipa I. O količini novca koji je posjedovao govori činjenica da je početkom I. svjetskog rata donirao milijun zlatnih austrijskih kruna kao nepovratni zajam državi, pa mu je zauzvrat dodijeljeno plemstvo. Novac i luksuz pratili su zgradu kroz njezinu stogodišnju povijest. Od četiri kata, koliko ima hotel, prvi je, kažu, bio omiljen među redateljima, piscima i glumcima, a još uvijek u lobiju stoje fotografije s posvetama onih koji su ondje prenoćili. Najzvučnije je ime poznate dive Sophie Loren, a bio je tamo i jedan od najvećih svjetskih šahista Robert James Bobby Fisc-

Miroslav Krleža u Palaceu je imao i svadbeni domjenak, nakon što je Belu oženio u crkvi sv. Blaža, a u kavanu je volio sjesti s Tomislavom Sabljakom, Gustavom Krklecom...

her, košarkaš Dražen Petrović, dirigent Berislav Klobučar, glumica Milka Podrug-Kokotović... Već 35 godina stalni je gost i pjesnik Luko Paljetak. Sa svojom suprugom Anamarijom uvijek spava u sobi broj 418, a s malobrojnim osobljem (ima tek 60 zaposlenih) već su se i sprijateljili. – Poznajemo sve čistačice hotela, konobare, kuhare, recepcionere... Oni su ti koji zgradi daju dušu koja zrači. Nevjerojatno je da je hotel, i kad je skroz pun, iznimno tih – priča Luko Paljetak. U kavani

je, pak, već "inventar" književnik Tomislav Sabljak, koji je ondje nebrojeno puta sjedio s Miroslavom Krležom i Gustavom Krklecom. – U vrijeme kad je Orson Welles u Zagrebu snimao film "Proces", ovdje smo s njim pili kavu. Krleža je u Palaceu imao i svadbeni domjenak, nakon što je Belu oženio u crkvi sv. Blaža – govori Tomislav Sabljak, koji je u kavanu prvi put došao s ocem još kada je kretao u pučku školu. Otkako je otvoren, hotel je nekoliko puta nadograđivan i adaptiran te teh-

nički usavršen, tako da su sada sobe spoj moderne tehnologije i starog secesijskog stila 19. stoljeća.

– Stalno ulažemo u povećanje razine usluge s ciljem očuvanja secesije. Tako smo prošle godine proveli modernizaciju hotelskih dvorana i ugradnju toplinskih pumpi kako bismo Palace pretvorili u "zeleni" hotel, energetske održiv i ekološki prihvatljiv. Čak smo tik uz zgradu izbušili bunar od šesnaest metara – kaže direktor Kuliš.

Espresso s poklopcem

U skoroj budućnosti predviđena je i izgradnja fotonaponske solarne elektrane na krovu paralelno s planom rekonstrukcije krovšta, čime bi se stvorili uvjeti koji bi vodili prema energetske neovisnosti hotela. Zbog toga što vodstvo hotela s četiri zvjezdice prilikom ulaganja vodi brigu o njegovoj tradiciji, prije šest godina dobili su i službenu kategoriju prema klasifikaciji hotela u Hrvatskoj – postali su "Hotel baština/Heritage hotel". Kako bi opravdali titulu, hranu pripremaju prema tradicionalnim receptima, a poznati su po Sacher i Esterhazy torti te štruklima. Ekskluzivnost prostora "pojačavaju" pravilima ponašanja osoblja kakva se ne vide u drugim hotelima. Pa ako u kavani poželite espresso, donijet će vam ga u šalici s poklopcem te ga pred vama maknuti. Razlog je, kažu, da nečistoća ne bi upala u topli napitak tih nekoliko trenutaka prije nego što gost počne u njemu uživati. ●

Od četiri kata, koliko ima hotel, prvi je, kažu, bio omiljen među redateljima, piscima i glumcima, a stalni je gost već 35 godina i pjesnik Luko Paljetak sa suprugom Anamarijom. Zgrada bi uskoro mogla postati "zeleni" hotel